
dr hab. Irena Polewczyk
Uniwersytet Śląski w Katowicach

dr Mariola Kozubek
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Edukacja oparta na wartościach

Zależało nam na opracowaniu nowoczesnych narzędzi edukacyjnych dla szkolnictwa wyższego, które z jednej strony nadszłyby za cyfrową transformacją, z drugiej zaś uwzględniały promocję ważnych dla nas wartości, takich jak inkluzywność czy obywatelskie zaangażowanie studentów – o projekcie „e-Service Learning for More Digital and Inclusive EU Higher Education Systems” opowiadają jego kierownik dr hab. Irena Polewczyk, prof. Uniwersytetu Śląskiego, oraz wnioskodawca i realizator dr Mariola Kozubek, profesor tej uczelni

Idea *service learning*, której poświęcony był państwa projekt, jest w Polsce stosunkowo mało znana. Na czym ona polega?

Service learning, czyli inaczej uczenie się przez zaangażowanie lub uczenie się przez służbę, to koncepcja, która w nowatorski sposób łączy proces edukacji z ideą zaangażowania społecznego. Mówiąc w skrócie, chodzi o to, aby student zdobywane na uczelni wiedzę i umiejętności wykorzystywał podczas realizacji projektów społecznych, mających na celu rozwiązywanie konkretnych problemów istniejących w otaczającej rzeczywistości. Korzyści są więc obustronne. Student uczy się stosować akademicką wiedzę w odniesieniu do realnych społecznych potrzeb, a zarazem zdobywa doświadczenie. Odbiorcy jego wsparcia otrzymują natomiast wartościową, bo opartą na kompetencjach uniwersyteckich pomoc, za którą nie muszą płacić. W ten sposób *service learning* idealnie wpisuje się w tzw. Trzecią Misję Uniwersytetu, polegającą na budowaniu zaangażowania społecznego uczelni.

dr Mariola Kozubek, prof. UŚ: Warto podkreślić, że *service learning* to nie to samo, co wolontariat, do którego realizacji przeważnie nie jest wymagana konkretna wiedza czy specjalne umiejętności. Różni się również od praktyk studenckich, które są obowiązkowe. Działania podejmowane w ramach *service learning* mają charakter dobrowolny.

Skąd pomysł na zajęcie się akurat tym tematem?

M.K.: Uniwersytet Śląski od lat współpracuje z rzymskim Libera Università Maria Ss. Assunta di Roma (LUMSA), który jest w Europie liderem w obszarze propagowania i wdrażania *service learning*. Pomysł na stworzenie projektu „e-Service learning for More Digital and Inclusive EU Higher Education Systems”

zrodził się w czasie pandemii COVID-19, kiedy środowisko edukacyjne musiało elastycznie dostosować się do realiów nauczania zdalnego. Doświadczenia naszego włoskiego partnera pokazały, że zaangażowanie społeczne studentów związane z działaniami prowadzonymi w ramach *service learning* może być skutecznie kontynuowane również w przestrzeni cyfrowej. O ile jednak idea *service learning* miała już swoje teoretyczne podstawy i wypracowane metody działania, o tyle *e-service learning* stanowił zupełne *novum*. Wymagał dopiero przygotowania odpowiednich procedur i stworzenia adekwatnej metodologii, którą można by wykorzystywać do działań prowadzonych w środowisku zdalnym.

I.P.: Zależało nam na opracowaniu nowoczesnych narzędzi edukacyjnych w szkolnictwie wyższym, które z jednej strony nadałyby się na naszych oczach cyfrową transformacją, a z drugiej – uwzględniały promocję ważnych dla nas wartości, takich jak zasada inkluzywności czy obywatelskie zaangażowanie studentów. Objęliśmy w projekcie rolę lidera i oprócz wspomnianej wyżej uczelni z Włoch weszliśmy w partnerstwo z uniwersytetami ze Słowacji, Rumunii oraz Chorwacji, a także z włoską firmą konsultingową ValueDo i przystąpiliśmy do działania.

Jak przebiegała realizacja projektu?

M.K.: Uniwersytety partnerskie zaangażowały swoich studentów w przeprowadzenie indywidualnych i grupowych projektów pilotażowych w duchu *e-service learning*. Ponad trzystu studentów z pięciu krajów przez kilka miesięcy działało na rzecz lokalnych społeczności, testując możliwość realizacji wsparcia także w formie online.

I.P.: Doświadczenia zdobyte w trakcie realizacji projektów stały się dla nas punktem wyjścia do opracowania materiałów dydaktycznych i edukacyjnych na temat *e-service learning*. Stopniowy powrót do popandemicznej rzeczywistości zainspirował nas także do poszukiwania rozwiązań hybrydowych, łączących w sobie tradycyjne podejście do *service learning* z działaniami prowadzonymi przy użyciu internetu, na przykład komunikacją online.

Jakie materiały udało się stworzyć?

I.P.: Jeden z kluczowych rezultatów projektu, z którego jesteśmy najbardziej dumni, to kurs dla nauczycieli akademickich, którzy chcieliby wprowadzać elementy *e-service learning* do swoich zajęć. Został on przygotowany w sześciu językach i obejmuje między innymi moduły dotyczące planowania, realizacji oraz oceny projektów *e-service learning*. Dzięki kursowi istotnie zwiększyła się liczba nauczycieli świadomie sięgających po metodę „uczenia się przez służbę”, co przełożyło się na znaczny i zarazem trwały wzrost popularności idei *service learning* na europejskich uniwersytetach.

M.K.: Wśród bezpośrednich rezultatów projektu warto również wymienić cztery profesjonalne podręczniki, w tym m.in. przewodnik dla partnerów społecznych, którzy realizują projekty *service learning*, podręcznik dla nauczycieli akademickich zawierający liczne studia przypadków i wskazówki dotyczące projektowania działań, a także podręcznik dotyczący facylitacji metodologii *e-service learning* w szkolnictwie wyższym. Projekt przyniósł jednak także wiele innych, niezamierzonych rezultatów, które mają dla nas ogromną wartość.

Jakich?

I.P.: Bazując na wiedzy zdobytej w trakcie realizacji projektu, postanowiliśmy stworzyć dwa ogólnouniwersyteckie przedmioty poświęcone tematyce *service learning*. Oba obejmują po 30 godzin zajęć i będą miały swoją premierę w roku akademickim 2025/2026. Pierwszy, zatytułowany „Service learning – uczyć się, służąc: od teorii do działania” dostępny będzie dla wszystkich studentów pierwszego i drugiego

stopnia. Drugi, który nazwałyśmy „Interdyscyplinarne ścieżki poznania: service learning jako metoda i refleksja”, przeznaczony jest natomiast dla studentów studiów magisterskich.

M.K.: Innym, nie mniej ważnym efektem naszego udziału w projekcie jest znaczne poszerzenie zakresu współpracy międzynarodowej. Zaowocowała ona wieloma nowymi działaniami i pozwoliła nam zaangażować się na jeszcze większą skalę w propagowanie idei *service learning* nie tylko w Europie, ale i na świecie. Dzięki kontaktom nawiązanym w trakcie realizacji projektu miałyśmy okazję wziąć udział w światowym sympozjum w Rzymie poświęconym tematyce wdrażania *service learning* do nauczania akademickiego. Reprezentując Uniwersytet Śląski, dołączyłyśmy do globalnej sieci Uniservitate, czyli grona uczelni, które za cel stawiają sobie instytucjonalizację idei *service learning*. Wkrótce wybieramy się również na 22. Międzynarodowy Tydzień Service Learning organizowany w Buenos Aires. Jako nauczyciele akademicy planujemy zaprezentować swoje refleksje na temat nauczania poprzez służbę, a nasi studenci podczas warsztatów podzielą się doświadczeniami z realizacji projektów *service learning*.

Czy z przygotowanego przez państwa kursu i podręczników mogą również korzystać inne uczelnie?

M.K.: Tak, dostęp do wszystkich stworzonych przez nas materiałów jest otwarty i z tego, co wiemy – cieszą się one sporą popularnością. Z naszego kursu skorzystali np. niektórzy wykładowcy z Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, którym idea *service learning* spodobała się do tego stopnia, że planują ją wdrożyć do prowadzonych przez siebie zajęć. Nawiązaliśmy również kontakt z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, który ma już znaczące doświadczenie w realizacji projektów typu *service learning*. Planujemy podjąć współpracę opartą na wzajemnym dzieleniu się wiedzą i dobrymi praktykami.

Co z perspektywy czasu uważają państwo za największą wartość projektu?

I.P.: Przede wszystkim jego innowacyjny charakter, który polegał na tym, że udało nam się stworzyć podstawy teoretyczne *e-service learning*, czyli cyfrowej i hybrydowej formuły uczenia się przez służbę. Wypracowane przez nas rozwiązania wzbogaciły ideę *service learning* o zupełnie nowy wymiar, a mianowicie o możliwość niesienia pomocy nawet na drugi koniec świata. Warto pamiętać, że w perspektywie globalnej aż 17% dzieci, a więc ok. 250 milionów, nie jest objętych edukacją. W tym kontekście model *e-service learning* może stanowić interesującą propozycję dla osób pragnących wspierać społeczności zamieszkujące odległe zakątki globu.

M.K.: Ja z kolei zwróciłabym uwagę na ogromny wzrost zaangażowania studentów, którzy dzięki udziałowi w projektach *service learning* mieli możliwość nie tylko zdobyć cenne doświadczenie, lecz także uświadomić sobie, jak duży wpływ mogą mieć na świat wokół nich. Prowadzona przez nas ewaluacja postaw studentów biorących udział w projekcie jednoznacznie pokazała podniesienie ich poziomu motywacji, a także wzmocnienie poczucia odpowiedzialności za otaczającą rzeczywistość społeczną. Jest to dla nas źródłem dużej satysfakcji, m.in. dlatego, że wpisuje się w strategię rozwoju edukacji opartej na wartościach i na współpracy ze społeczeństwem.

Dlaczego państwa projekt może być przykładem dobrej praktyki?

M.K.: Włożyliśmy w niego dużo wysiłku i myślę, że udało się nam wypracować rezultaty, które odpowiadają potrzebom wielu środowisk – nie tylko społeczności uniwersyteckiej, ale także różnego rodzaju instytucji i organizacji pozarządowych. Dzięki stworzonym przez nas materiałom, w tym przede wszystkim kursowi i podręcznikom, projekt żyje obecnie drugim życiem, upowszechniając ideę *service learning* w coraz to nowych środowiskach.

I.P.: Tempo pracy momentami było naprawdę ogromne, ale dzięki temu wszystkie zadania udało się nam zrealizować nie tylko terminowo, ale nierzadko również z nawiązką w stosunku do założonych celów. Nie byłoby to możliwe bez wspaniałej współpracy i wielkiego zaangażowania naszych partnerów, na których zawsze mogliśmy liczyć.

–Rozmawiała Daria Nawrot